

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΑΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΕΝ ΤΩ ΜΟΥΣΕΙΩ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ*

Β'. ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

41

Ἀντίγραφον γράμματος τοῦ Ἐπισκόπου Κνωσοῦ Γερασίμου¹ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Σαμουήλ Χαντζερίην², διὰ τοῦ ὁποίου συνοδεύει εἰσφορὰν τῆς Ἐπισκοπῆς αὐτοῦ εἰς τὸ κοινὸν τῆς Μ. Ἐκκλησίας, διεκτραγωδῶν ἅμα τὴν ἀθλίαν οἰκονομικὴν κατὰστασιν τῶν ἐν Κρήτῃ Ἐπισκοπῶν. (Ἰούλιος 1774).

Ἄριθ. Χειρ. Μ.Η. 145. Ἐπὶ διφύλλου κοινῷ χάρτου μὲ ὑδατίνας γραμμάς καὶ θυρεὸν μὲ στέμμα καὶ λέοντα, διαστ. 0,34×0,24 μ., γεγραμμένον ἐπὶ τῶν δύο πρώτων σελίδων. Τὸ δεύτερον φύλλον ἐτιμήθη ἄνω καὶ κάτω διὰ τὴν φακέλωσιν. Ἐπιγραφή: τῷ παραγιωτάτῳ σοφωτάτῳ καὶ σεβασμιωτάτῳ μοι ἀθθέντῃ καὶ δεσπότῃ τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ κυρίῳ κυρίῳ Σαμουήλ προσκνητιῷ. καὶ: 1774. Κατάστασις διατηρήσεως καλή.

παραγιωτάτε σοφώτατε, καὶ σεβασμιωτάτέ μοι ἀθθέντῃ καὶ δεσπότῃ, οἰκουμενικῆ πατριάρχα, | τὴν δουλικὴν προσκνήνησιν ταπεινῶς ἀπονέμω τῇ ὑμετέρῃ ποναγιότητι, κατασπαζό | μενος τὰς ἱερὰς χεῖρας αὐτῆς καὶ πόδας.

Ἢ Τὴν δὲ Ἱερὰν καὶ ἁγίαν σύνοδον τῶν ἁγίων ἀρχιερέων, ταπεινῶς καὶ εὐλαβῶς προσκνηνῶ. μεγάλην χαρὰν | ἔλαβε ὄλον τὸ πτωχὸν γένος μας, καὶ μάλιστα ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ δούλοι τῆς, ἀρχιερεῖς τῆς τάλαιπώρου κρήτης, μανθά | ρωντας τὸν ἀναβιβασμὸν τῆς καὶ αὐθις εἰς τὸν π(α)τριαρχικὸν θρόνον. ὁ ἅγιος θεὸς νὰ τὴν διαφυλάξῃ εἰς αὐτὸν ἀνώτε | ρον παντὸς ἀνιαροῦ εἰς ἔτη πολυάριθμα μετὰ πάσης υγιείας καὶ εὐδαιμονίας, διὰ τὴν τιμὴν καὶ εὐπρέπειαν τοῦ δυστυχοῦς γένους. τοιοῦτος βέβαια πρέπει ἡμῖν ἀρχιερεὺς καὶ πατριάρχης. χαίρομεθα καὶ εὐφροαῖνο | μεθα κοινῶς ὄλοι, ἂν καλὰ τεθλιμένοι καὶ τάλαιπωρομένοι ἀπὸ τὰς καιρικὰς περιστάσεις³. πτωχοὶ τε καὶ | ἄποροι μὲ πάσαν δυναστείαν. πλὴν τί ἔχομεν νὰ εἰπούμεν, ὅλα τὰ ἐγνωρίζομεν τῶν πολλῶν μας ἁμαρτιῶν | ἀπανθίσματα. ἔλαβον σεβασμιωτάτέ μοι ἀθθέντα τὰς πατριαρχικὰς καὶ σεβασμίας τῆς ἐπιστολῆς, ὁμὸν | καὶ τὰς συνοδικὰς⁴, καὶ τὰς μὲν πρώτας ἄς καὶ γεγραμμένας Ἰανουαρίου κ', ἔλαβον Ἰουλίου ιγ'. τὴν δὲ | δευτέραν ἣν γεγραμμένην ἀπριλίου α', Ἰουνίου κθ'. τὴν δὲ τρίτην γεγραμμένην μαΐου ιε', τὴν ἔλαβον

*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 468 τοῦ Β' τόμου.

Ἰουνίου κη', μεθ' ἣν ἀπειλούσα καὶ θνειδείζουσα με ὡς ἀγνώμονα καὶ ἀπειθή. μὴ γένοιτο ὁμως | χριστὲ βασιλεῦ νὰ φανῶ ἀπειθῆς εἰς τὸν ἀθθέντην καὶ δεσπότην μου, ἀγνώμων τε καὶ ἀχάριστος εἰς | τὴν μητέρα μου τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν. ἀλλ' ἡ βραδύτης τοῦ ἐροχομοῦ ἐνταύθα τῶν ἐπιστολῶν, με | ἀπέδειξαν τοιούτον. εὐθὺς ὁμως ὁποῦ ἔλαβον τὰς π(ατ)ριαρχικὰς καὶ συνοδικὰς ἐπιστολάς, με ὄλον | τὸ γηρατειον καὶ ἀσθενείας μου, ἐσυκώθην εὐθὺς καὶ ἤλθον μέσα⁵. καὶ κατὰ τὴν προσαγῆν τὴν πανα | γιώτητός της, καὶ τὴν ἐπιταγῆν τῆς ἁγίας Συνόδου, εὐθὺς ἐνεχείρισα τὰ διακόσια πενήντα τοῦ ἐράνου⁶ μου | τῶ ἐνταύθα μὴκὲ ἀρμενίῳ, νὰ τὰ ἐγχειρίσῃ αὐτόθι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μαρκόζης⁷ ἀρμενίος καὶ αὐτός, | τῆς παναγιώτητός της. καὶ ἰδοὺ ὁποῦ σφαλῶ ἐδῶ μέσα τὴν πολίτζα του. δὲν ἤτιον ὁμως τῆς δυνάμεώς | μου δεσπότη μου παναγιώτατε, ἀλλ' οὔτε ἡ ἐπαρχία μου συκώνει τοιούτον βάρος, ἐπειδὴ ἀγκαλὰ καὶ | φαίνεται νὰ εἶναι ἡ πρώτη εἰς τὴν τάξιν, ὁμως εἶναι ἡ μικροτέρα τῆς κορήτης αὐτῆ τε καὶ ἡ τοῦ ἀρκαδίας, | ὁποῦ καὶ δευτέρα τῆ τάξῃ. ἐκεῖνος ὁμως ὁποῦ ἔκαμε τὴν διανομήν, νομίζω νὰ τὸ ἔκαμε ἐχθροδῶς. δὲν | εἶμαι δεσπότη μου παναγιώτατε οὔτε κλάψης οὔτε φειδωλός, πλὴν ἡ περιστάσις τοῦ καιροῦ καὶ τὸ γηρατεῖον | καὶ ἡ ἀσθενείαις ὁποῦ με ἔχουν περικυκλωμένον ὁποῦ δὲν δύνομαι πλέον κᾶν νὰ κινηθῶ, καὶ νὰ περ | ιέλθω τὴν παραμικρὴν ἐπαρχίαν μου, καὶ μάλιστα ὁποῦ κατὰ τὸ παρὸν ἀνάπτει μία μεγάλη πυρκαϊὰ | ἐδῶ εἰς τοὺς πτωχοὺς χριστιανοὺς. ἀπ' οὗ ἐγενήθη τέτοιο πράγμα δὲν τὸ εἶδα εἰς τὴν πατρίδα μας : ὁ ἅγιος | θεὸς νὰ γενῆ ἴλεως διὰ τῶν ἁγίων σας εὐχῶν νὰ μὴν ἀπολεσθοῦν οἱ ταλαίπωροι ψυχικὰ καὶ σωματικὰ | . καὶ ποῦ ἔχω νὰ ζητήσω; ὅθεν ἔχω νὰ περάσω με πολλὴν στενοχωρίαν τώρα εἰς τὸ γηρατεῖον μου. νὰ ἔχω | τὴν κατάρρα σας ἐν ἀγίῳ πν(εύματι), ἀνίσως καὶ ἡμουν εὐτυχεῖς καὶ ἤθελα δεῖξω καιρίαν φειδωλίαν ἀλλὰ ἤθε | λα κάμη κάθε βοήθειαν εἰς τὴν μητέρα μου τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν, καὶ τὸ εἶχα καὶ διὰ μισθόν, καὶ | διὰ καύχησιν μου. πλὴν καθῶς λέγω ἡ ὑστέρησις μας ὁλονῶν καὶ ἡ πτωχεία μας μᾶς κάνει νὰ φαινῶ | μασθεν ἐλιπεῖς, ἐπειδὴ καὶ ἡ ἐπαρχία μας ἐδῶ εἶναι παραμικραῖς, χωρὶς εἰσοδήματα, μετὰ μόλις νὰ εὐγάλωμεν τὸ κατ' ἔτος αἰτήσιον μας, καὶ νὰ περάσωμεν καὶ τὴν ζωὴν μας μετριῶς καὶ ὄχι με αὐτὰρ | κειαν, καὶ νὰ εὐχαριστήσωμεν καὶ τοὺς ἀθθέντας μας, καὶ μάλιστα ἐγὼ ὁ δυστιχεῖς ὁποῦ ὄλοι ἀποβλέπουν | εἰς ἐμέ, με τὸ νὰ με ἡξέθρουν ἐξ ἀρχῆς, ἐπειδὴ καὶ νὰ ἐξηρημάτιστα τόσοις χρόνοις ἐπίτροπος τοῦ μακαροῦ | του γέροντος μου κύριου γερασίμου⁸, ὁ ἐροχομὸς μου μέσα ἐπαραινῆσε καὶ τοὺς συναδελφούς μου ἁγίους | ἀρχιερεῖς καὶ ἔκαμαν ὡς ἐμέ. ὅθεν ὄλοι κοινῶς δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν τὸ ὕψος τῆς | παναγιώτητός της, καὶ

τὴν ἁγίαν καὶ Ἱερὴν σύνοδον, νὰ μὴ μὰς ζητηθῆ ἴσως πλέον αὐτὸς ὁ ἔρανος, | ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶναι τῆς δυνάμεως μας νὰ τὸν δώσωμεν κατ' οὐδένα τρόπον, ὅχι πῶς δὲν θέλωμεν, | ἀλλ' ὅτι δὲν εἶναι τῆς δυνάμεώς μας, καὶ πρέπει νὰ ἀφεισθῶμεν καὶ ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας μας τελείως⁹, | καὶ εἰς τοῦτο πρέπει νὰ βεβαιωθῆτε ἀπὸ τὸν πανιερώτατον ἅγιον κυζίκου ὁποῦ ἐχρημάτισε γέρον | τας μας. τοῦ συναδελφοῦ μας ἁγίου ρεθύμνης¹⁰ τούταις ταῖς ἡμέραις τοῦ ἀκολουθήσει μία μετὰ | λω-
τῆ ἀδικία ὁποῦ ἀφανίστη τελείως ὁ πτωχός, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε τὸν εἶδαμεν οὔτε τὸν ἐζητήσα | μεν¹¹ ἠξέυροντες τὸ ἀδύνατον του. θέλει κά-
μη ὁμῶς καὶ αὐτὸς μὲ τὸν καιρὸν τὸ χρέος του κατὰ | τὴν δύναμιν
του. καὶ ταῦτα μὲν δουλικῶς, αἱ δὲ ἁγίαι καὶ θεοπειθεῖς εὐχαὶ τῆς
παναγιώτητός της | εἴησαν μετ' ἐμοῦ ἐν βίῳ παντί. ,αφοδ.' Ἰουλ-
λίου ιε' :

τῆς ὑμετέρας σεβασμιωτάτης παναγιώτητος ταπεινὸς δούλος καὶ
ἐλάχιστος.

(Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς σελίδος) : κνωσοῦ Γεράσιμος

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

¹⁾ Περί τοῦ Κνωσοῦ Γερασίμου βλ. «Κρητικά Χρονικά» Α', 172. σημ. 10. Ὁ εἰς ἔγγραφον τοῦ Τ. Α. Η., κῶδ. 76, σ. 212 τοῦ ἔτους 1748, ἀναφερόμενος ἐπίσκοπος Κνωσοῦ Γεράσιμος υἱὸς Μιχαὴλ εἶναι ὁ αὐτός, ἀφοῦ εἰς τὸ ἐνταῦθα δημοσιευόμενον ἔγγραφον ἀναφέρει: «ἐχρημάτισα τόσους χρόνους ἐπί-
τροπος τοῦ μακαρίτου γέροντός μου κῆρ γερασίμου», δηλ. τοῦ Λετίτζη, παραιτη-
θέντος, ὡς γνωστόν, τὸ 1756 (Σ ἄ ρ ε ω ν, αὐτ. 17).

²⁾ Βλ. «Κρητικά Χρονικά» Α'. σελ. 163, σημ. 1.

³⁾ Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν τὴν κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Δα-
σκαλογιάννη ἀνώμαλον περίοδον. Βλ. κατωτέρω: «ὁποῦ κατὰ τὸ παρὸν ἀνάπτει
μία μεγάλη πυρκαϊά».

⁴⁾ Οὐδεμία τούτων διεσώθη.

⁵⁾ Ὁ Ξανθοῦ διδης, ἀνασκευάζων γνώμην τοῦ Γκερόλα, ὀρθῶς ὑπε-
στήριξεν ὅτι ἔδρα τοῦ Ἐπισκόπου Κνωσοῦ ἀπὸ τῆς Β' Βυζαντινῆς Περιό-
δου καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὑπῆρξεν ὁ Ἅγ. Μύρων («Χριστ. Κρήτη» Β' σ. 335).
Ἐκεῖ λοιπὸν διέμενε καὶ ὁ Γεράσιμος, ὅστις «ἦλθε μέσα» (εἰς τὸ Μ. Κάστρο)
ἵνα διεκπεραιώσῃ τὴν ἀποστολὴν τῶν χρημάτων.

⁶⁾ Βλ. Κομνηνοῦ Ὑψιλάτου, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, Κωνσταντινούπο-
λις 1870, σ. 515: «Πατριαρχεύσας οὖν (ὁ Σαμουήλ) εὔρε χρέος τοῦ Κοινοῦ πονγ-
γεῖα 900, ἐκόντισε καὶ ἡ πατριαρχεῖα του πονγγεῖα 80· καὶ λοιπὸν εἰς ἐλάφρωσιν
τοῦ ἰουστου βάρους συλλογίζόμενος ὁπωσοῦν ξεπεσοῖν τινα καὶ μείωσιν τοῦ χρέ-
ους εὔρε πρόσφορον μέσον τὸν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἔρανον· ἀλλ' ἐκείνων γογγυ-
ζόντων . . . ».

⁷⁾ Ἀρμενικὸς τύπος τοῦ ὀνόματος Μᾶρκος.

⁸⁾ Ὁ ἐπίσκοπος Κνωσοῦ, πλησιέστερον ἐδρεύων, ἀνελάμβανεν ὁσάκις παρί-
στατο ἀνάγκη, ὡς ἐπίτροπος τοῦ Μητροπολίτου. Ὁ Γεράσιμος, τοῦ ὁποίου ἐπί-
τροπος ὑπῆρξεν ὁ Κνωσοῦ, εἶναι προφανῶς ὁ Λετίτζης καὶ οὐχὶ ὁ κατωτέρω

ἀναφερόμενος ὡς γέροντάς του Γεράσιμος, ὅστις εἶναι ὁ Χίος, ὁ κατοπίν μητροπολίτης Κυζίκου ὅστις ἔζη εἰσέτι — βλ. «*πρέπει νὰ βεβαιωθῆτε ἀπὸ τὸν πανιερώτατον ἄγιον Κυζίκου*» — καθ' ὃν χρόνον ἐγράφη ἡ ἐπιστολή.

⁹⁾ Ἐννοεῖ τὸ κατ' ἐπαρχίας καταβαλλόμενον ἐτησίως κανονικὸν «φιλότιμον», ἐνῶ ὁ ἔρανος ἦτο ἔκτακτος εἰσφορά.

¹⁰⁾ Πιθανῶς τοῦ Γερασίμου· βλ. Τωμαδάκη, αὐτ. 140.

¹¹⁾ Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω καὶ τὴν προκειμένην φράσιν καθίσταται φανερόν ὅτι ὁ τότε μητροπολίτης Κρήτης Ζαχαρίας ἀπουσίαζεν ἢ δὲν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων (πβλ. τὴν κατ' αὐτοῦ μετὰ τρία ἔτη ὑπογραφείσαν ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Κρήτης ἀναφορὰν).

42.

*Αναφορὰ τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης Μαξίμου¹ καὶ τῶν Ἐπισκόπων Ἀνατολικῆς Κρήτης πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην², διὰ τῆς ὁποίας ἀναγγέλλεται ἡ ἀποστολὴ πληρεξουσίων διὰ τὴν ὁύθμισιν τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν καὶ ζητεῖται ἡ μεσολάβησις τοῦ Πατριαρχείου διὰ τὸν εὐνοϊκώτερον διακανονισμὸν τοῦ ζητήματος. (Ἰούλιος 1793).

*Αριθ. Χειρ. Μ.Η. 44. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,48×0,42 μ. με ὑδατίνας γραμμάς, στοιχεῖα Α.Υ. με στέμμα καὶ τρεῖς ἀνισομεγέθεις μνησικούς. Τὸ κείμενον ἐπὶ τῆς μιᾶς σελίδος. Ὅπισθεν: 1793. Κατάστασις διατηρήσεως σχετικῶς καλή: φθοραὶ κατὰ τὰ σημεῖα πτύξεως.

†

†

†

Τὴν ὑμετέραν σεβασμιωτάτην ἡμῖν καὶ θεόσωστον αὐτῆς παραγιώτητα δουλικῶς προσκυνήσαντες μετὰ τῆς ἁγίας καὶ Ἱερᾶς συνόδου, | τὴν παραγίαν αὐτῆς δεξιὰν πανευλαβῶς κατασπαζόμεθα.

† ἦν καὶ διαφυλάττοι ὁ ἅγιος θεὸς ὑγιᾶ καὶ πανεντυχοῦσαν μετὰ μακροβιότητος ἐπὶ τὸν πανάγιον αὐτῆς πατριαρχικὸν ἀποστολικὸν καὶ οἰκουμενικὸν θρόνον ἀνωτέραν | παντὸς δεινοῦ σὺν τῇ ἐπιτεύξει τῶν ἀγαθῶν ὑμῶν καὶ σωτηρίων καταθυμίῶν πρὸς φωτισμὸν καὶ βελτίωσιν τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων, σύστασίν τε καὶ καύχημα ἡμῶν τῶν | εὐτελῶν αὐτῆς δούλων. μετὰ τὴν προσκύνησιν τὴν ὀφειλομένην ἡμῖν πρὸς τὴν θεοδόξαστον αὐτῆς παραγιώτητα δηλοποιοῦμεν τῷ σεβασμιωτάτῳ ἡμῶν δεσπότη καὶ | οἰκουμεικῷ προστάτῃ, ὅτι κατὰ τὸν ὑψηλὸν ὄρισμὸν τοῦ προσκυνητοῦ μεκτουπίου³ τοῦ κραταιωτάτου δεβλείου καὶ κατὰ τὴν δεσποτικὴν προσιγαγὴν τῆς ὑμετέρας σεβα | σμίας παραγιώτητος, καὶ τῆς Ἱερᾶς καὶ ἁγίας Συνόδου ποιήσαντες, με ὄλον ὁποῦ ἐβραδύναμεν ὄχι ἐκ τῆς ἀμελείας ἡμῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ καιρικὰ περιστατικὰ τῶν | διαφόρων δυσκολιῶν καὶ ἐναντιοτήτων, ἰδοὺ ἐξαποστέλλομεν με κοινὸν ἰλάμιον⁴ τῆς κατὰ χάνδακα βασιλικῆς κοίσεως⁵, καὶ μετὰ τῆς παρουσίας ταπεινῆς ἡμῶν καὶ | εὐτελοῦς ἀναφορᾶς ἔκα-

στος ἡμῶν τῶν εὐτελῶν ἡμετέρων δούλων ὑφ' ἐκάστης ἐπαρχίας τε καὶ ἐπισκοπῆς ὑποκειμένοις τῷ θρόνῳ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως | κρήτης, ἀνὰ δύο ἀνθρώπους ἀπὸ πᾶσαν παροικίαν, οἱ ὁποῖοι διορίσθησαν ἀπὸ ἐκάστης ἐπαρχίας τοὺς ἰδίους ἐπαρχιωῖτας εἰς τοὺς μεχκεμέδες⁸ τῶν | ἐπαρχιῶν μὲ ἱλάμιον τῶν ναῖπηδων⁹ τῶν ἔξω μεχκεμέδων πρὸς τὸν βασιλικὸν μεχκεμὲ βεβαιωθέντες καὶ διορισθέντες κατὰ χάνδακα, ὡς δηλοποιεῖται | καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου ἱλαμίου τῆς βασιλικῆς κρίσεως. οἱ ὁποῖοι ὑπάρχουσιν ἐπίτροποι κοινοὶ καὶ πληρεξούσιοι βεκίλιδες⁸ τῶν λοιπῶν ῥαγιαδῶν πάσης ἐπαρχίας | εἰς τὸ νὰ ἐρωτηθῶσι, καὶ νὰ ἀποκριθῶσι, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ εἰς τὸ κραταιὸν δοβλέτιον περὶ τῆς ἐπικαρπίας τοῦ κρασίου καὶ ῥακίου τοπιάν⁹, πόσον δηλαδή | κρασί καὶ ρακὶ εἶναι δυνατὸν νὰ λογισθῇ καὶ νὰ μετριθῇ εἰς πᾶσαν ἐπαρχίαν, κατὰ τὴν κοινὴν μαρτυρίαν τῶν ῥαγιαδῶν εἰς τοὺς ἔξω μεχκεμέδες τῶν ἐπαρχιῶν, διὰ νὰ λάβῃ τέλος ἡ ὑψηλὴ προσταγὴ τοῦ κραταιωτάτου δοβλετίου, καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς ἀγίας τοῦ Χ(ριστοῦ) ἐκκλησίας. Τούτους λοιπὸν τοὺς εἰρημένους | πληρεξουσίου βεκίλιδες καὶ ἐπιτρόπους τῶν ταπεινῶν ῥαγιαδῶν τῆς κραταιᾶς βασιλείας, ἐξαποστελλοῦσι κοινῶς ἐκάστης ἐπαρχίας πτωχοὶ ῥαγιαδες ἐκ | μέρους πάντων, νὰ μαρτυρήσωσι καὶ νὰ ὁμολογήσωσι πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν μαχουλλίου¹⁰ τοῦ κρασίου καὶ τῆς ρακῆς ὡς ὁ ὑψηλὸς ὄρισμὸς διακελεύεται, καὶ | ἡ σεβασμιωτάτη ὑμετέρα παναγιώτης θεσπίζει καὶ προστάττει μετὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. ὁθεν παρακαλοῦμεν ἱκετευτικῶς τὴν ἀγίαν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν τὴν κοινὴν μητέρα ἡμῶν νὰ δείξῃ σπλαγχνὰ οἰκτιρισμῶν καὶ εἰς τοὺς κατὰ κρήτην δυστιχεστάτους χριστιανούς, νὰ ὀδηγήσῃ νὰ συμβουλευσῇ νὰ παραινήσῃ τούτους τοὺς | ἐξαποστελλομένους εἰς πάντα τὰ δέοντα καὶ συμφέροντα, καὶ νὰ κινηθῇ ἐν πάσῃ προθυμίᾳ εὐσπλαγγου καὶ μητρικῆς ἐννοίας καὶ ζήλου θεοῦ διὰ νὰ δυνηθῶ | σιν οἱ πτωχοὶ χριστιανοὶ νὰ εὐρωσι τὸν τρόπον τῆς ἐνκοιλίας καὶ ἐλαφρότητος εἰς τὴν σιδωσίαν τοῦ τοιοῦτου βασιλικοῦ μοιρίου¹¹ διὰ νὰ ἐλαφροθῶσι ἀπὸ τὰ | πλέον δεινότερα καὶ βαρύτερα πειρατήρια, καὶ ταιλαιπωρίας, καὶ κόπους, καὶ ἀνυπόφορα βάσανα ὅπου τοὺς προξενοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐπιστάτας ταύτης τῆς σιδωσίας καὶ συνάξεως, ἐπειδὴ εἰς ἀκρότατον κίνδυνον ἀπορίας καὶ δλεθρίου καταστάσεως ἐδρίσκονται βεβυθισμένον τὸ γένος τῶν πτωχῶν, καὶ εἰς ἐσχάτην ἀπελπίσιν. πρὸς τούτους δὲ ἱκετευτικῶς παρακαλοῦμεν τὴν σεβασμιάν αὐτῆς παναγιώτητα, καὶ τὴν Ἱερὰν σύνοδον νὰ πληροφορηθῇ ὅτι εἰς τὴν πατρίδα μας | αὐτήν, μὴν ὦντας ἐξαρχῆς ἐξουσία εἰς τοὺς ῥωμαίους διὰ καμίαν σύναξιν σιδωσίματος¹², εἶναι ἀδύνατον νὰ συναγεται τοῦτο τὸ μοῖριον μὲ ταπεινὸν χέρι τῶν | πτωχῶν ῥωμαίων ἡμῶν ἀπάντων, ἀλλὰ ἄς ἐπινοήσῃ ἡ κοινὴ μήτηρ ἡμῶν τίνα τρόπον εὐμαραῖ-

τέρας καὶ εὐκολοτέρας συνάξεως, διότι πολλοὶ θέλει | κινδυνεύουσι
διὰ τὸ ἀδύνατον, σχεδὸν εἰπεῖν καὶ τὴν ἰδίαν ζωὴν αὐτῶν ἐν φόβῳ
κυρίου. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον αἱ δὲ πανάγιοι εὐχαὶ τῆς ὑμε-
τέρας | σεβασμίας παραγιώτητος, καὶ πάσης τῆς Ἱερῶς καὶ ἁγίας Συνό-
δου εἶησαν ἡμῖν φυλακτήριοιον ἄσυλον. ,αψ'η'ρφ Ἰουλλίου κη

Τῆς ὑμετέρας θεοστηρίκτου παραγιώτητος, καὶ πάσης τῆς Ἱερῶς συνό-
δου ἐλάχιστοι δούλοι καὶ ὑποκλινεῖς

† ὁ Κρήτης Μάξιμος

† ὁ Κνωσοῦ Γεράσιμος

† ὁ Πέτρας Ἰωακεῖμ (·)

† ὁ Ἀρκαδίας Γεράσιμος

† ὁ Σητείας Θεοφύλακτος

† ὁ Χερρονήσου Γεράσιμος

† ὁ Ἱερῶς Γεδεὼν (·)

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

¹⁾ Βλ. «Κρητικά Χρονικά» Α', σ. 259, σημ. 2.

²⁾ Νεόφυτον Ζ' τὸ πρῶτον. Βλ. α ὑ τ ὄ θ ι σ. 266. σημ. 1.

³⁾ Ἐπιστολῆς. Ἐκ τοῦ Τ.Α.Η. ἀρμόμεθα τὰ ἐν συνεχείᾳ στοιχεῖα, συγκεν-
τρωθέντα μετ' ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ φίλου Ν. Σταυρινίδου, μεταφραστοῦ καὶ με-
λετητοῦ τοῦ ἀρχείου τούτου:

⁴⁾ Ἐν τῷ κώδ. 126, σ. 17, ὑπάρχει κατακεχωρισμένη ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπι-
στολή, ὑπογραφομένη ὑπὸ τινος Μεχμέτ, ἴσως τοῦ τότε βεζύρου, καὶ ἀπευθυ-
νομένη πρὸς τὸν Ἱεροδίκην Κρήτης. Ἐν αὐτῇ γίνεται γνωστὸν ὅτι ἀπεφασί-
σθη νὰ προσέλθουν εἰς τὴν Βασιλεύουσαν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς αὐτοκρα-
τορίας οἱ πρόκριτοι καὶ δημογέροντες ἐκάστης περιφερείας, ἵνα καθορισθῇ
καὶ ἀνατεθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ εἰσπραξίς τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν. Ἀναφέρεται
ἐπίσης ὅτι ἀπεστάλησαν σημειώματα ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰς
Μητροπόλεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἀντιπροσώπων, ἵνα ἀποφευχθοῦν ἀδικίαι
εἰς βάρος τῶν ῥαγιάδων κατὰ τὸν διακανονισμόν τοῦ ζητήματος.

⁵⁾ Ἀπόφασιν.

⁶⁾ Δηλ. τοῦ Ἱεροδικείου Χάνδακος. Ἡ ἀπόφασις δὲν εὑρίσκειται κατακε-
χωρισμένη εἰς τοὺς κώδικας τοῦ Τ. Α. Η. Ἦτο σχετικὴ μὲ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν
ἐντολῶν τοῦ μνημονευθέντος μεκτουπίου καὶ τὸν διορισμόν τῶν ἀντιπροσώπων
(βλ. κατωτέρω).

⁷⁾ Ἱεροδικεῖα.

⁸⁾ Ἀπόφασιν τῶν ἐπαρχιακῶν Ἱεροδικῶν.

⁹⁾ Ἀντιπρόσωποι.

¹⁰⁾ Συνολικῶς.

¹¹⁾ Παραγωγῆς, εἰσοδήματος.

¹²⁾ Τὸ ἱστορικὸν τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φόρου τῶν οἰνοπνευματωδῶν ἐν Κρήτῃ
ἔχει ὡς ἐξῆς κατὰ τὰς προκυψάσας ἐκ τῆς μελέτης τοῦ Τ.Α.Η. πληροφορίας:
Ὁ φόρος οὗτος ἐπεβλήθη εἰς ὅλα τὰ τμήματα τῆς Αὐτοκρατορίας τὸ πρῶ-
τον κατὰ τὸ ἔτος 1791, βάσει αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου, ἀπευθυνομένου πρὸς
τοὺς Ἱεροδίκας. Ἡ καταβολὴ ἔδει νὰ γίνεταί ἐπιτοπίως καὶ ἀπλᾶς τοῦ ἔτους
κατὰ τὴν ἔκθλιψιν, οἴνου, δύο παράδες κατ' ὀκτῶν. Κατὰ τὴν ἀπόστειξιν ρακῆς

ἢ ἄλλου οἰνοπνευματώδους ποτοῦ καθ' ὅμοιον τρόπον ἔδει νὰ καταβάλλονται τέσσαρες παραδες κατ' ὄκυν. Διὰ τοῦ αὐτοῦ φερμανίου ἀνετέθη ἡ εἰσπραξις εἰς τὸν Ἑσσεῖτ Ἰμπραχίμ Ρεσίτ (Κῶδ. 44, σ. 127).

Ποίαν ἀντίδρασιν συνήτησεν ὁ νέος φόρος εἰς τὰ ἄλλα σημεῖα τῆς ἐπικρατείας δὲν γνωρίζομεν. Ἀπὸ ἔγγραφον ὅμως τοῦ κῶδ. 44, σ. 136, τοῦ αὐτοῦ ἔτους, πληροφοροῦμεθα ὅτι ἡ ἀντίδρασις ὑπῆρξεν ἐν Κρήτῃ λίαν ἐντονος, ἐκτραπέισα ἐνιαχοῦ, μάλιστα κατὰ τὰς ἐπαρχίας Πεδιάδος καὶ Μαλεβυζίου, καὶ εἰς βιαιοπραγίας κατὰ τῶν ἀπεσταλμένων, τῶν γραμματέων καὶ τῶν κολτζήδων (χωροφυλάκων). Εἰς τὴν κίνησιν ταύτην ἐπρωτοστάτου ἀυτοὶ οἱ τοῦρκοι ἀμπελοκτῆμονες καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πεδιάδος αὐτὸς οὗτος ὁ Ἱεροδίκης τῆς ἐπαρχίας Μεχμέτ. Εἶχεν ἐπέλθει σχετικὴ ὕφεσις τῆς ἀντιδράσεως, ὅτε ἀνετέθη διὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος (1792) ἡ εἰσπραξις τοῦ φόρου εἰς τὸν αὐτὸν Ἑσσεῖτ Ἰμπραχίμ Ρεσίτ παρὰ τοῦ γενικοῦ ἐπόπτου τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν Ρεσίτ Χαλήλ, ὅστις κατέβαλε τμηματικῶς διὰ τοῦ Ἰουδαίου Γιακὸ ('Ιακώβ), ἔγγυθου αὐτοῦ, τὸ ποσὸν τῆς μισθώσεως (Κῶδ. 126, σ. 14). Φαίνεται ὅτι ἡ εἰσπραξις τοῦ φόρου δὲν ἐγένετο κανονικῶς, ἀλλὰ εἰσπράττετο δυσανάλογον ποσὸν πρὸς τὸ πραγματικὸν εἰσόδημα καὶ παραγωγὴν. Αἱ διαμαρτυρίαι τῶν ραγιάδων προεκάλεσαν τὴν μνημονευθεῖσαν ἤδη (βλ. σημ. 5) διαταγὴν περὶ τῆς ἀποστολῆς ἀντιπροσώπων πρὸς διαπίστωσιν τῆς δυναμικότητος παραγωγῆς ἐκάστης ἐπαρχίας, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος καὶ εἰς τὸ προκείμενον ἔγγραφον.

Τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τοῦ ζητήματος, συνδεομένην πρὸς τὸ ἀκολούθως δημοσιευόμενον ἔγγραφον, θὰ παρακολουθήσωμεν κατωτέρω.

¹²⁾ Κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Χάνδακος χρόνους ἡ εἰσπραξις τοῦ κεφαλικοῦ φόρου, ὡς καὶ τῶν διαφόρων εἰσφορῶν, διεξήγετο ὑπὸ τῶν Τούρκων μέσῳ τῶν Προέδρων τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ τῶν Καπεταναίων τῶν χωριῶν (Κῶδ. 12, σ. 276 κ.ά.).

43.

Ἀντίγραφον ἀνυπόγραφον ἀναφορᾶς τῶν Ἀρχιερέων τῆς Ἀνατ. Κρήτης πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖται ἡ βοήθεια καὶ μεσολάβησις τῆς Μ. Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἄρσιν τῶν φοβερῶν δεινῶν, τὰ ὁποῖα ἐπεσώρευσεν ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν ἡ αὐθαιρεσία τοῦ Σαγίρ Χασάν, ἐνοικιαστοῦ τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν ἐν Κρήτῃ. (Σεπτέμβριος 1793).

Ἄριθ. Χειρ. Μ.Π. 43. Ἐπὶ ὁμοίου φύλλου χάρτου διαστ. 0,68 × 0,51 μ. μὲ ὕδατινας γραμμὰς καὶ στοιχεῖα F C TOSCOLANO μῆνη, IMPERIAL. Τὸ κείμενον ἐπὶ τῆς πρώτης σελίδος. *Οπισθεν: 1793. Κατάστασις διατηρήσεως καλή, πλὴν κηλίδων ὑγροῦ αἵτινες κατέστησαν μέρη τινὰ τοῦ κειμένου ἐξίτηλα.

Τὴν ὑμετέραν θεοδόξαστον καὶ πανυπεροέβαστον αὐτῆς παραγιότητα δουλικῶς προσκυνῶμεν, καὶ ταπεινῶς τὴν πάνδημον αὐτῆς κατασπαζόμεθα δεξιάν, | ἅμα καὶ τὴν περὶ αὐτὴν Ἱερὰν καὶ θεοσύλλεκτον σύνοδον προσκυνῶντες ἀσπαζόμεθα.

† Τὰ δεινὰ (παραγιώτατε καὶ θεοφροῦρητε δέσποτα, καὶ ἅπανα ἡ

περὶ αὐτὴν Ἱερὰ καὶ θεοτίμητος σύνοδος καὶ ὁμήγουρις τῶν πανιερω-
 τάτων καὶ σεβασμιωτάτων ἀρχιερέων) πολύμορφα καὶ πολυειδῆ κα |
 θεστήκασι, καὶ διαφόρων προξενούσι τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν βλάβην κα-
 τάγε τὸ μᾶλλον καὶ ἥτιον, ὡς ἢ ἐν αὐτοῖς φαυλότης εἴωθε ἐνεργεῖν
 καθ' ὧν φέρεται ὑποκειμένων. ἢ διὰ διαστήματος χρόνου | τινὸς ἐνερ-
 γοῦντα λήγουσι τῆς βλάβης καὶ οὕτω φορητὰ ἐνίοις δείκνυνται τοῖς κα-
 τατροχομένοις ὑπὸ τῶν δεινῶν, τὴν θεραπείαν ὑφ' ἐτέρων λαμβάνοντες
 καὶ ἀπαλλαγὴν. ἢ δι' ὄλου τοῦ βίου καὶ τῆς ζωῆς τι | μωροῦσι τοὺς
 ταῦτα ἔχοντας. τὰ δὲ διὰ παντὸς τιμωροῦντα ταῦτα ἀφόρητα καὶ ἀνύ-
 ποιστα ὡς τὸν παντελῆ ἐμποιοῦντα ὄλεθρον καὶ ἀφανισμόν τοῖς προσπε-
 σοῦσι. καὶ εἰ ταῦτα μόνον τοῦ σώματος | καθάπτονται τυχόν καὶ φο-
 ρορητὰ τοῖς κατ' ἐντολήν πορευομένοις, εἰ δὲ καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς
 ἐπαπειλώσι τὸν φοβερὸν κίνδυνον καὶ οὐ μόνον μιᾶς ἀλλὰ πολλῶν,
 ὅσον ἐστὶ τὸ δεινὸν καὶ ὑπερμέγεθες τὸ κακόν, | ὥστε δεῖσθαι τοὺς
 πάσχοντας θεομῆς βοήθειας καὶ χειρὸς ἀνθρωπίνης ζῆλον ἐχούσης θεοῦ
 παντοκράτορος, ἵνα μὴ εἰς τελείαν χωρήσωσι ἀπόλειαν αἱ ψυχαὶ καὶ τὰ
 σώματα μηδενὸς ὄντος τοῦ βοηθοῦντος. οὐκ ὅτι | ἢ θεία πρόνοια δεῖται
 προστασίας ἀνθρωπίνης ὡς μόνης ἐπαρκούσης, ἀλλ' ἴσμεν πολλάκις στέρ-
 γουσαν καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰ κατὰ προθυμίαν ὅπως δοξα-
 σθῶσι παρ' αὐτῆς οἱ ταύτης ἀντεχόμενοι ἱεροὶ | ἄνδρες καὶ οἱ τοῦ
 θεοῦ νόμου τηροῦντες καὶ ὑπερασπισταί, ὁπαδοὶ ὄντες τῶν θεϊκῶν ἐν-
 ταλμάτων καὶ πληρωταί, πᾶσαν δεικνύοντες φροντίδα περὶ τῆς τῶν
 ψυχῶν σωτηρίας, μέχρι τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς, διὰ τὴν πρὸς | τὸν
 θεὸν ἀγάπην καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον καὶ οὕτω μακαρίζονται ὡς τῷ
 θεῷ δουλεύσαντες καὶ τὸν χριστιανικὸν λαὸν οἰκονομήσαντες τὸν ὑπὸ
 θεοῦ αὐτοῖς ἐμπιστευθέντα, ὡς μιμηταὶ τῶν προφητῶν καὶ ἀγίων ἀν-
 δρῶν καὶ | στόμα αὐτῶν χρηματίσαντες καθὰ θεὸς τῷ προφήτῃ δια-
 μαρτύρεται. καὶ οὕτω τὸν τῆς ἀμοιβῆς λήγοντα στέφανον παρὰ τῆς
 δικαιοσύνης αὐτοῦ, μάλιστα οἱ ὑπὲρ τοῦ ἐκλεκτοῦ καὶ πιστοῦ λαοῦ αὐ-
 τοῦ προστατεύοντες τοῦ χρι | στιανικοῦ. Ἄπερ ταῦτα πάντα εἰδότες καὶ
 ἡμεῖς ὡς ἢ τε παραγία αὐτῆς κορυφὴ καὶ ὁ περὶ αὐτὴν πανίερος σύλ-
 λογος ταῦτα βούλεσθε καὶ ταῦτα ἐς ἄει πραγματεύεσθε τὴν σωτηρίαν
 τοῦ λαοῦ καὶ τὴν βελτίωσιν, οὐκ ὡκ | νήσαμεν γράψαι σοὶ τῷ μεγάλῳ
 καὶ οἰκουμηνικῷ ποιμένι καὶ τοῖς λοιποῖς πανιέροις ποιμέσι καὶ ἐκ-
 τραγωδῆσαι μετὰ δακρύων τὰ ἀφόρητα δεινὰ ἄπερ ἐπακολουθοῦσι καὶ
 μέλλουσι ἀκολουθῆσαι καὶ εἰς ἐσχάτην ἀπόλειαν | καταντῆσαι τὰ τῶν
 δυστυχεστάτων χριστιανῶν καὶ πτωχῶν ῥαγιαδῶν τῶν ὄντων ἐνταῦθα
 εἰς τὴν κρήτην διὰ τὰ κακὰ ὁποῦ τούτους περιεκύκλωσαν, ἐξ αἰτίας
 τοῦ ἐμιρίου καθὼς ἐγένεν τανῦν χειρὸν τοῦ προῦ | του ἐπιβουόμεθα
 πάντες καὶ οἱ πτωχοὶ χριστιανοὶ τὴν θεϊκὴν βοήθειαν, καὶ τὴν βασι-

λικὴν εὐσπλαγχρίαν, καὶ τὴν πατριαρχικὴν προστασίαν, καὶ τὴν συνοδικὴν ὑπεροπσίαν. Ἐπειδὴ παναγιώτατε δέσποτα καὶ | πᾶσα ἡ Ἱερὰ σύνοδος, ἀφ' οὗ τὰ γράμματα τὰ προσκυνητὰ καὶ πατριαρχικά πρὸς ἡμᾶς ἄπαντας ἦλθον διαλαμβάνοντα περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ κάθε καστελλίου καὶ ἐπαρχίας τῶν ἀνθρώπων, νὰ σταλθῶ | σι πρὸς τελείαν πληροφορίαν τῆς ποσότητος τοῦ κρασιοῦ | καὶ βασιλικοῦ ἐμιρίου τοῦ δοθέντος¹, ἕως νὰ συνάξωμεν τοὺς ἀνθρώπους ἕως νὰ σταλθῶσι καὶ φθάσωσι αὐτόσε εἰς βασιλεύουσαν οἱ παρ' ἡμῖν σταλθέντες. | δαίμων πονηρὸς καὶ τύχη ἐπίβουλος καὶ ὀλεθρία ἡμῶν ἀπάντων τῶν δυστυχῶν κρητῶν. ἔλαβε τὴν ἐπιστάσιαν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἐμιρίου τοῦ βασιλικοῦ διὰ τὸ κρασι γινόμενος σαραπ ἐμινίς² κάποιος ἐξώλης | καὶ ὀλοθρευτῆς Σαγίρ χασάν ἀγὰς χανιότης³ κωφός⁴ ἄνθρωπος ὠμὸς καὶ τῶν χριστιανῶν φθορεὺς παντέλειος λέων μαινόμενος καὶ θηρίον ἀτίθασσον κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ πτωχῶν τῆς βασιλείας ὄα | γιάδων, ὅσον φάλαρις ὁ ἀκραγαντῖνος καὶ κεφρὴν ὁ αἰγύπτιος καὶ σεναχειρίμ βαβυλώνειος καὶ ὄλως δαίμων ἀρήϊος καὶ φλόξ κατὰ τῶν χριστιανῶν ἄσβεστος, μέχρι μυελῶν καὶ ὀστέων | τὸν ἀφανισμόν ἐμποιῶν τοῖς χριστιανοῖς τῷ λόγῳ δῆθεν τοῦ ἐμιρίου. Καθὼς γοῦν ἦλθε ἐνταῦθα ἐνθὺς ὁ ἀλιτήριος λυτιῶν κατὰ πάντων τῶν θαγιάδων χριστιανῶν τί οὐκ ἔπραξε; | τί οὐκ ἐτέλεσε; φεῦ καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ τὰ περιγράψωμεν ἄπαντα. τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῆς βίας αὐτοῦ καὶ διὰ μέσου τοῦ κουμερκιάρη⁵ ὑπερίσχυσε τὸ ἑαυτοῦ βούλημα, καὶ ἡ ἰδία του θε' | λησις διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὸ φρομάριόν του, καὶ μὲ ὄλον ὁποῦ ἤξευρε ὅτι οἱ ἀπεσταλμένοι εἶναι ἔτι εἰς βασιλεύουσαν διὰ τὸ ἐμιρὶ τοῦ κρασοῦ ὁποῦ νὰ τὸ πάρωσι οἱ πτωχοὶ θαγιάδες, διὰ νὰ μὴ γέ | νωσι τὰ πάνδεινα. λοιπὸν αὐτὸς τοῦτο δὲν τὸ ἐστοχάσθη τελείως· ἀλλὰ τί; εὔθρεν ἄλλους κατὰ τὴν γνώμην του τὴν θηριώδη καὶ ἀπληστον αἰμοβόρους λύκους καὶ αὐτοὺς κατ' αὐτὸν τούρκους τῶν ὁποί | ων ἐπάκτοσε εἰς κάθε να-αγῆ⁶ ἀπὸ ἕνα ἕνα χωρίον ἄλλο δεκάεξη πουγγεῖα ἄλλο δεκατέσσαρα ἄλλο δώδεκα ἄλλο δέκα μέχρι τῶν ἑνέα καὶ ἐπτὰ, καὶ ἕξη καὶ τέσσαρα, σχεδὸν μόνον | τὸ σαντζάκι⁷ τοῦ κάστρου τῆς κάνδιας συμποσοῦνται ποσότης ἐπέκεινα τῶν ἑκατὸν τριάκοντα πουγγείων⁸. ἀφήνομεν λοιπὸν εἰς τὴν ὑμετέραν περίβλεπτον σύνεσιν καὶ γνώσιν παναγιώτατε δέσποτα καὶ ἀγία σύνοδος νὰ σκεφθῆτε καὶ νὰ καταλάβετε, αὐτὰ τὰ πουγγεῖα ἀφ' οὗ εἶναι μόνον πάκτιος, διὰ νὰ δοθῶσι τοῦ ὀθθέντος σαγίρ χασάν σαράπ ἐμινὶ ὑστερον ἀπὸ αὐτὰ | πρέπει ἐκεῖνοι οἱ πακτοταὶ τούρκοι νὰ ἐβγάλωσι τὰ διάφορα τῶν ἄσπρων ὁποῦ ἔλαβαν⁹ δίδοντες τῷ κωφῷ διὰ νὰ λάβωσι τὰ χωρία, ἔπειτα καὶ αὐτοὶ θέλουν στοχασθῶσι νὰ | ἐβγάλωσι τὸ ἐπιθυμητὸν κέρδος των, διὰ τὸ ὁποῖον ἐπαρακινήθησαν εἰς τοῦτο, καὶ τὸ ὀλοῦσθερινὸν τὴν ἄκραν ἀσπλαγχρίαν ὁποῦ ἔχωσι κατὰ τῶν χρι-

στιανῶν διὰ τὰ τοὺς ἄφα | νίσωσι. ἀτὰ ὅλα πρέπει τὰ συναχθῶσι πα-
 ρὰ τῶν χριστιανῶν, καὶ ποῖος πλοῦτος ; ἢ ποῖα δύναμις ἐξαρκεῖ ; τού-
 του χάριν καὶ ἀφ' οὗ τὰ ἐπάκτωσαν, ἐξῆλθον εἰς τὰ χωρία | ἀκόμι τὰ
 ἀμπέλια ἀτρούγιστα, ἀκόμι δὲν ὀρίμασαν οἱ βότρυς, καὶ αὐτοὶ μὲ βίαν,
 καὶ μὲ δαρμούς, καὶ μὲ ἄσπλαγγον γνώμην, ἐβίαζον τοὺς πτωχοὺς
 χριστιανούς τὰ τρυ | γίσωσι καὶ τὰ λινοπατήσωσι φοβούμενοι μήπως
 τὰ κάμωσι σταφύδας,, καὶ σχεδὸν καὶ αὐτὰς τὰς κρεβατίνας ὅπου εἰς
 τὰς ἐπαύλεις οἱ χριστιανοὶ ἔχουσι καὶ αὐτὰς ἐβίασαν τὰ | τὰς τρυγι-
 σωσι καὶ τὰ τὰ κάμωσι κρασί, διὰ τὰ λάβωσι δῆθεν τὸ ἐμιρὶ ὑβρί-
 ζοντες καὶ τὴν πίστην τοὺς δέροντες καὶ πληγώνοντες αὐτούς, ὡς οἱ
 τῆς Κρήτης δεινοὶ περὶ τοὺς χ(ριστια)νοὺς εἰδώσει. καὶ ἄλ | λο στοχά-
 σθητε ἀφ' οὗ γένη τὸ κρασί οὕτω καὶ πατηθῶσι τὰ σταφύλια χωρὶς τὰ
 ὀριμάσωσι τὸ ἀνόριμον γλεύκος τί μέλλει γενέσθαι ; ξύδι· καὶ ἀφ'
 οὗ πληρώσωσι τὸ ἐμιρὶ καὶ τὰ | λοιπὰ βαρέα ἔξοδα, (ἐπειδὴ εὐθὺς τὸ
 μετροῦσι οἱ ἐπιστάται τούρκοι χωρὶς τὰ προφθάνωσι τὰ τὸ ἐβγάλωσι
 ἀπὸ τοὺς λινοὺς) μετ' ὀλίγας ἡμέρας ξυνίξει ὡς μὴ ἐν καιρῷ τρυγι |
 θέντα τὰ σταφύλια, καὶ χάνουσι οἱ δυστυχεῖς χριστιανοὶ καὶ τὰ ἄσπρα
 ὅπου ἔδοσαν εἰς τὸ ἐμιρὶ καὶ χάνουσι καὶ τὸ κρασί των. καὶ χάνονται
 καὶ αὐτοὶ ἐξολοκλήρου. ποῖος δύναται τὰ δούρεται καὶ τὰ ἐπιτραγωδῆ
 | ταύτην τὴν ἀνυπόφορον δυστυχίαν ; ἢ ταύτην τὴν φθοράν ; εἰς δὲ τὸ
 μεταξὺ τούτων ἐπεμψεν ὁ ἅγιος κυδωνίας¹⁰ πρὸς ἄλλον συνάδελφον
 ἅγιον λάμπης¹¹, τὸ ἴσον τοῦ σταλέντος ἐκ τῆς βασιλευούσης τῶν | χα-
 νιωτῶν χριστιανῶν, δίδοντας καλὰς εἰδήσεις καὶ χαρὰς μηνύματα,
 ὅτι οἱ πεμφθέντες χ(ριστια)νοὶ ἐπῆραν τὸ ἐμιρὶ ἐπάνωτους ἀναμέ-
 νοντες καὶ τοὺς καστρινούς διὰ τὰ λάβῃ τέλος τὸ ὑψηλὸν φερμαίνι, |
 καὶ οὕτω ἀπευθυνόμενος ὁ ἅγιος λάμπης τῷ ἁγίῳ κυδωνίας τὴν παρα-
 λαβὴν τῆς ἐπιστολῆς μαθὼν ταῦτα ὁ ὀνηθεὶς κωφὸς ἔλαβε μὲ ἀπάτην
 καὶ μὲ κολτζίδες¹² καὶ ἔπιασαν τὸν γραμματοφόρον λαβὼν παρ' | αὐ-
 τοῦ τὸ γράμμα καὶ τὸ ἔφερε πρὸς τὸν ἡγεμῶνα¹³, ὁ δὲ πολυχροισμέ-
 νος ἡγεμῶν δὲν εἶπε οὐδὲν οὔτε ἐσυγχίσθη ὡσὰν ὅπου γιολουντὰ¹⁴ καὶ
 καλὰ ἔγραφε ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον, ἀλλ' ὁ σαράπ ἐμινίς | ἐφοβέριζε
 διὰ τὰ τὰ πέμψη εἰς τὴν βασιλεύουσαν τάχα τὰ καταστρέψῃ τὸν κυδω-
 νίας καὶ λάμπης τὸ πῶς ψευδῶς διεγείρουσι τὸν λαὸν λέγοντες ὅτι
 ἔλαβον οἱ ὀραγιάδες τὸ μιρὶ ἀπὸ τὴν πόλιν, | πρᾶγμα ὅπου εἶναι πάντι
 ἀνοίκειον ψεῦδος ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον τὰ γράψῃ. τί δὲν ἔκαμε τί δὲν
 ἐλάλησε, ὥστε τὰ εἰπῆ ὁ θεοήλατος ὅτι μέχρι ἑκατῶν χιλιάδων γροσιῶν
 τὸ ἀναβιβὰ | ζω τῶν ὀραγιάδων δὲν τὸ ἀφήνω¹⁵ ἐπαπειλῶν τὰ μύρια,
 καὶ μὲ δόσιν ἄσπρων τοῦ ἐνταῦθα καδδὶ¹⁶ ζητεῖ τὰ λάβῃ τὸ ἰλάμι καὶ
 θαῖξοῦμεν ὅτι καὶ μέχρι τοῦ νῦν τὰ τὸ ἔλαβε, λαμβά | νοντας καὶ ἄλ-
 λας διαφενδεύσεις παρ' ἄλλων τοῖς δώροις καὶ τῷ πλήθει τῶν χρημά-

των ἐπιστηριζόμενος, καὶ ἀνίσως καὶ τὸ ἐπιτύχη ἢ ἐσχάτη ἀπόλεια εἶναι πλεον τῶν οἰκτιρῶν τῆς κοίτης χ(ριστια)νῶν. | διὰ τοῦτο βλέποντες ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ ἀρχιερεῖς ταῦτα τὰ κάκιστα καὶ συμπεραίνοντες τὸν μέγαν ὄλεθρον κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ τὰ δάκρυα αὐτῶν καὶ σχεδὸν τὴν ἀπελπισίαν, καὶ μὴ δυνάμενοι ἀπ' ἐν | τεῦθεν οὐδδεποσῶς βοηθῆσαι καὶ ἐπικουρῆσαι τοῖς δυστυχέσι χ(ριστια)νοῖς γράφομεν πρὸς τὴν ὑμετέραν παραγιότητα τὸν κοινὸν προστάτην τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος καὶ π(ατέ)ρα κοινὸν ἀπάντων καὶ πρὸς τὴν ἀγιοτάτην σύνοδον | καὶ ὁμύγειν ὡς εἰς ποιμένας μείζονας καὶ τὸ δύνασθαι ἔχοντας μετὰ τῆς ἄνω βοηθείας καὶ ἐγγύτερον ὄντας τοῦ βασιλικῆς κράτους καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς εὐμενίας καὶ εὐσπλαγχνίας διὰ τὰ βοηθήσετε | τοῖς δυστυχισταῖς χριστιανοῖς, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ προστατεύσατε, δῶτε χεῖρα βοηθείας τοῖς καταπεπιωκόσι χριστιανοῖς καὶ τέλεον ἀπολεσθησομένοις σώματι καὶ ψυχῇ ἀνίσως ἢ βοήθεια τῆς πα | τριαρχικῆς ἐπισκέψεως δὲν προφθάση, καὶ ἡ προστασία τῶν πανιέρων ἀρχιερέων διὰ τῆς βασιλικῆς εὐσπλαγχνίας. διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ ἐλεήμονος θεοῦ τὰ μὴ φθορῇ ὁ πιστὸς θαγιᾶς | τοῦ βασιλικῆς κράτους. παναγιώτατε δέσποτα ἄγιοι καὶ σεβασμιώτατοι ἀρχιερεῖς δι' ἀγάπην τοῦ ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ καὶ θεοῦ ποιήσατε ἔλεος τοῖς χριστιανοῖς διὰ τὸν σταυρὸν του διὰ τὰ πά | θη του, δι' αὐτὸ τὸ πανέντιμον καὶ ζωῦρδὸν αἷμα αὐτοῦ καὶ σῶμα τὸ παρ' ἡμῶν καὶ ἡμῶν Ἰερουργούμενον, βοηθήσατε τοῖς χριστιανοῖς καὶ λυτρώσατε τούτους τῶν δεινῶν τούτων τῶν ἀδικι | ῶν με τὴν δύναμιν τῆς βασιλικῆς ἀποφάσεως, διότι με τὸ τὰ εἶναι ἢ φθορὰ ὑπὲρ τὸ μέτρον μέλλουσι οἱ περισσότεροι ἐξομώσασθαι τὴν τοῦ χ(ριστο)ῦ πίστιν. καὶ γίνεται ἡ παντελής ἀπόλεια. καὶ ὅστε | ρον μέλλει τὰ ἐκζητηθῆ τὸ αἷμα τῶν ψυχῶν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ κριτοῦ ἐξ ἡμῶν καὶ ἐξ ἡμῶν. λοιπὸν χατχομαγιού¹⁷ ἄς εὔγη με ὄλας τὰς δεινάμεις, τὰ δοι | θῆ εἰς τὸν πτωχὸν θαγιὰ ὀποῦ τὰ εἶναι ἀπόφασις βασιλικῆ σφοδρὰ καὶ παντοτινὴ εἰς τοὺς θαγιάδες τὰ δίδεται μόνον τὸ ἐμιρὶ διὰ παντὸς καὶ κατ' ἔτος τοῦ κρασίου καὶ ὄχι εἰς ἄλλον. τὸ δὲ διὰ τὰ | γένη ἄνεσις καὶ βοήθεια εἰς τοὺς χριστιανούς τὸ χᾶτι τὰ εἶναι ὀποῦ τὰ ἀναριχθῆ τὸ ἐμιρὶ τοῦ κρασίου εἰς τὰ ντουλούμια¹⁸ τῶν ἀμπελιῶν καὶ τότε γίνεται ἡ τελεία βοήθεια, καὶ ἔτσι γινόμενον τὰ γέ | ρη καὶ ἕνα ὑψηλὸν φεομάνιον εἰς τὸν τερτερτᾶρ ἐφέντην¹⁹ τῆς κοίτης τὰ γένη χιταπίντι²⁰ τὰ κᾶνη ταξίλι²¹ τὰ ἄσπρα. ἀνίσως πάλιν παραγιώτατε δέσποτα καὶ γένη ζήτησις τις διὰ τοῦτο δηλ. διὰ | τὰ ντουλούμια καὶ δὲν σταθῆ δυνατὸν (πλὴν ἐλπίζομεν θεοῦ συνεργοῦντος καὶ αὐτῆς²² τὰ γίνη) πρέπει πάλιν διὰ τὸν θ(εὸ)ν τὸ ὑψηλὸν καὶ προσκυνητὸν χατχομαγιού τὰ γίνη χωρὶς ἄλλο καὶ τὰ σταλθῆ εἰς τὴν κοίτην | ὀποῦ οἱ θαγιάδες διὰ πάντα τὰ ἔχωσι τὸ ἐμιρὶ τοῦ κρασοῦ πάσης κοίτης. καὶ

ὄσα ἔξοδα καὶ ἂν τρέξωσι ὄσα καὶ ἂν δοθῶσι εἶναι ἔτοιμοι εὐθὺς οἱ πτωχοὶ καὶ δυστυχεῖς ῥαγιαῖδες χ(ριστια)νοὶ νὰ τὰ | ἀποκριθῶσι εὐθὺς χωρὶς καιροῦ ἀναβολὴν καθὼς ἔλθῃ τὸ προσκνητὸν χᾶτι, ὅλοι κοινῶς μικροὶ καὶ μεγάλοι τούρκοι καὶ χριστιανοὶ τὴν παναγιότητά της ἐπιβοῶνται, ὅτι ἤθελε κάμη | ἡ παναγιότητά της καὶ ἡ ἅγια σύνοδος εἶναι εὐχαριστημένοι κατὰ πάντα χωρὶς καμμίαν ἐναντίωσιν, μόνον νὰ γένη ἡ βοήθειά των δι' ὑψηλοῦ χατιχουμαγιού, καὶ ὅτι ἐξοδευθῶσι ὡς ἐξοδευθῶσι πλὴν | διὰ πάντα εἰς τοὺς ῥαγιαῖδες νὰ εἶναι τὸ χᾶτι. πρέπει πρὸς τοῦτοις νὰ εἶναι γνωστὸν αὐτῇ καὶ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ ὅτι ἀνίσως καὶ οἱ ἐδικοί μας ἄνθρωποι καὶ ἔλθωσι καὶ φέρωσι μεθ' αὐτῶν φεομάνι²³ διὰ νὰ ἔχωσι οἱ | ῥαγιαῖδες τὸ μιρὶ τοῦ κρασίου καὶ ὄχι ὁ ῥηθεις σαγιρ χασάν ἀγὰς εἰς μάτην ἔχουσι νὰ τὸ φέρωσι, καὶ εἰς μάτην ἐξόδευσαν οἱ δυστυχεῖς καὶ πτωχοὶ χ(ριστια)νοὶ τὰ τόσα ἔξοδα, διότι ἔχει σκοπὸν καὶ ἀπόφασιν ὁ νέ | ος σαράπ ἔμινις με τὴν δόσιν τῶν ἄσπρων μαζή με τὸν κουμερτζιάριν νὰ ἀκυρώσωσι τὸ φεομάνι, καὶ νὰ μὴν πιάσῃ τόπον παντάσῃ ἐδῶ αὐτὸ τὸ φεομάνι, ὅπου ἔχουσι νὰ φέρωσι | ἀπὸ τὴν βασιλεύουσαν ἐδῶ οἱ ῥαγιαῖδες καὶ νὰ μένη ἀνενέργητον καὶ ἄργον χωρὶς νὰ ὀφελήσῃ οὐδέν, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐδικόν του καὶ ἡ ἐδική του θέλησις καὶ ἀπόφασις νὰ ἔχη τὸ κῦρος καὶ τὴν δύναμιν. | τούτου χάριν διὰ τοὺς οἰκτιρομὸς τοῦ θεοῦ χᾶτ χουμαγιού νὰ γίνῃ χᾶτ χουμαγιού καὶ εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ ἀποκριθῶμεν εἰς τὰ ἔξοδα. παρακαλοῦμεν προσέει θεομῶς νὰ εἶναι πρό | βλεψις καὶ προστασία ἀπὸ τὸ μέρος τῆς παναγιότητός της καὶ τῆς ἁγίας συνόδου, νὰ μὴν πάθωσι τί κακὸν ἢ ἀδικίαν, οἱ πτωχοὶ δὴ ἀρχιερεῖς ἅγιος κυδωνίας καὶ ἅγιος λάμπης | παρὰ τοῦ κωφοῦ χασάν ἀγά, ἐπειδὴ φοβερίζει πῶς ἔχει νὰ τοὺς κακοποιήσῃ ἀπ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἔγραψε ὁ εἰς ἀδελφὸς πρὸς τὸν ἄλλον ἀδελφὸν τὴν εἶδῃσιν. καὶ αὐθις ἀνακεφα | λαιοῦντες γράφομεν χεῖρα βοηθείας ὀρέξατε τοῖς πτωχοῖς χ(ριστια)νοῖς νὰ τελειώσῃ τὸ χᾶτ χουμαγιού καὶ νὰ γένη τῶν δεινῶν ἀνακούφησις ἵνα μὴ γένη ἡ φθορὰ παντελής εἰς τὸ τῶν χ(ριστια)νῶν | γένος. καὶ μένομεν προσκνητοῦντες τὴν θεοδόξαστον αὐτῆς παναγιότητα καὶ τὴν περὶ αὐτὴν Ἱερὰν καὶ θεοτίμητον σύνοδον. ↪ ἐκ χάνδακος τῆς Κρήτης ἀψήγη : σεπτεμβρίου.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

¹⁾ Βλ. προηγούμενον ἔγγραφο.

²⁾ Ἐπιστάτης οἴνου, ἐντισῦθα ὁ ἐνοικιαστής τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν.

³⁾ Καθ' ὃν χρόνον οἱ ἀποσταλέντες ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπαρχιῶν εὐρίσκοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ εἰσπραξις τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν τῆς Κρήτης ὑπενοικιάσθη ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐπόπτου Βοῖβόδα τοῦ Γαλατὰ Χαλήλ εἰς τὸν ἐκ Χανίων Σαγιρ Χασάν, ὡς μᾶς πληροφοροεῖ τὸ ἐν Κῶδ. 126, σ. 23, ἔγγραφο.

τοῦ Τ.Α.Η. Τὸ ἔγγραφο τοῦτο προσθῆται ὅτι ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐκ τῶν προσελθόντων εἰς Κωνσταντινούπολιν ραγιαδῶν τῶν σαντζακίων Κρήτης ἐκρίθη ἰκανὸς νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐνοικίασιν τοῦ φόρου, προεκρίθη ὡς πλειοδοτήσας εἰς τὸ ποσὸν τῶν 14.500 γροσίων ὁ Χασάν (τέλος τοῦ 1792).

Ἐνα μῆνα κατόπιν ὁ Διοικητὴς τοῦ Χάνδακος διεβίβασεν ἀναφοράς τοῦ τέως ἐνοικιαστοῦ Ἰμπραχίμ Ρεσίτ, ζητοῦντος ὅπως ἐπιτραπῇ νὰ συνεχίσῃ τὴν εἰσπραξίν καὶ προσφέροντος 2000 γρόσια ἐπὶ πλέον τῆς προσφορᾶς Σαγίρ. Ἡ αἰτήσις τούτου δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὴ, διότι ἐν τῷ μεταξύ ὁ Χασάν προσέθεσε 5.500 γρόσια εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ προσφορὰν. Οὕτω ὁ φόρος κατεκυρώθη ἐπ' ὀνόματι τοῦ τελευταίου (Κῶδ. 126, σ. 25, ἔγγραφο τοῦ 1793).

Ἐκ τοῦ ἔγγραφου τοῦ Τ.Α.Η. Κῶδ. 126, σ. 36 πληροφοροῦμεθα ὅτι ἕνα μῆνα μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ κατακυροῦντος τὴν εἰσπραξίν τοῦ φόρου εἰς τὸν Χασάν φερμανίου οἱ ραγιαδες τῶν τριῶν νομῶν τῆς Κρήτης ἐζήτησαν τὴν ἀνάθεσιν τοῦ φόρου κατ' ἀποκολὴν (μουκατὰ) εἰς αὐτούς, καθὼς τοῦτο ἐγένετο διὰ τὰ ἄλλα τμήματα τῆς Αὐτοκρατορίας, δεχόμενοι νὰ καταβάλλουν τὸ αὐτὸ ποσὸν τῶν 40 πουργεῖων (20 χιλ. γρόσια). Πρὸς στήριξιν τῆς αἰτήσεώς της ταύτης προέβηλον ὅτι ὁ ἐν λόγῳ Χασάν εἰσέπραττε πολλαπλάσιον τοῦ ὑπεροῦκου τούτου ποσοῦ. Διὰ φερμανίου (οὐχὶ ὅμως χάτι χουμαγιούν) ἀπεφασίσθη, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Χασάν καὶ πάλιν δις ἐπλειοδότησεν, ἢ ἀνάθεσις τῆς εἰσπράξεως εἰς τοὺς ραγιαδες, συγκεκριμένως μάλιστα εἰς τοὺς εἴκοσι ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐρισκομένους ἀντιπροσώπους.

4) Τὸ ἐπώνυμον Σαγίρ σημαίνει κωφός.

5) Τελώνου.

6) Ναχιγιέ: ἐπαρχία.

7) Περιφερειακὴ διοίκησις, νομός.

8) Ὡς εἶδομεν ὁ Χασάν εἶχεν ἀναλάβει τὴν εἰσπραξίν ἀντὶ 40 πουργεῖων. Ἀκολούθως ἐπλειοδότησε διὰ 10 ἐπὶ πλέον πουργεῖων. Ὡστε εἰσέπραττε πραγματικῶς ποσὸν ὄντως ὑπέρογκον, ἀφοῦ τὰ 130 πουργεῖα ἀντεπροσώπευον μόνον τὸ ποσὸν ὑπεννοικιάσεως τοῦ φόρου τοῦ σαντζακίου Χάνδακος εἰς τοὺς ἄλλους Τούρκους.

9) Ἐννοεῖται ἡ καταβολὴ τῶν τόκων τῶν χρημάτων τὰ ὁποῖα οἱ πακτωταὶ ἔδανείσθησαν, ἵνα ὑπεννοικιάσουν τὴν εἰσπραξίν.

10) Ὁ τὸν Μαρτινιανὸν διαδεχθεὶς Γεράσιμος. Βλ. Τ ω μ α δ α κ η, αὐτ., σ. 144, Σ α ρ δ ε ω ν, αὐτ. 46. Οὗτος, ἐκλεγείς τὸν Μάρτιον τοῦ 1780 καὶ ἀναλαβὸν μόλις τὸ 1783, ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς ἑδρας καὶ πέραν τοῦ 1797, ὡς μαρτυρεῖ γράμμα του πρὸς τὸν μητροπολίτην Μάξιμον, τὸ ὁποῖον θὰ δημοσιεύσωμεν προσεχῶς.

11) Τὸν Μεθόδιον Σιλιγάρδον. Περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς δολοφονίας του, βλ. ἔγγραφο ἀριθ. 12 καὶ σημ. ἐπ' αὐτοῦ 2, 3, 5 καὶ 9, «Κρητικὰ Χρονικὰ» Α', σ. 269 κ.ἐξ. Ἐκεῖ ἐσημειώθη ὡς χρονολογία τῆς δολοφονίας του ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Βερνάρδου ἀναφερομένη (9 Ἰουλίου 1793). Ἐν τούτοις τὸ παρὸν ἔγγραφο, γροφὲν κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον, ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ ὡς ζῶντος, ἀλλὰ κινδυνεύοντος. Ἐπειδὴ τὸ Βραβεῖον τῆς Μονῆς Ἀσωμάτων ἀναγράφει τοῦτον ὡς ἀποθανόντα τὸ 1793 συνάγεται ἀσφαλῶς ὅτι ἐδολοφονήθη οὐχὶ πολὺ μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ προκειμένου ἔγγραφου. Ἐκ τούτου δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ κατάσχεσις τῆς πρὸς τὸν ἅγιον Κυθωνίας ἐπιστολῆς τοῦ Μεθοδίου καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ μανία τοῦ πανισχύρου καὶ δολοπλόκου Σαγίρ δὲν ἦσαν ξένα πρὸς τὰ αἰτία τοῦ φόνου. Οὕτω ἐρμηνεύεται καὶ ἡ ἐπὶ μακρὸν σιωπὴ τοῦ Κρή-

της Μαξίμου, δι' ἣν ἐπεπλήχθη παρὰ τοῦ Πατριάρχου διὰ τοῦ προμνησθέντος ἐγγράφου.

¹²⁾ Χωροφύλακας.

¹³⁾ Τὸν Πασᾶν τοῦ Χάνδακος Χασάν Πασᾶ, προϋπάρχοντα Μ. Βεζύρη.

¹⁴⁾ Ἐν τάξει, καλῶς.

¹⁵⁾ Εἶδομεν ἤδη ὅτι ἡ τακτικὴ τοῦ Σαγίρ Χασάν ἦτο νὰ πλειοδοτῆ ἐκάστοτε, ὑπερακοντίζων πάντα ἀνταγωνιστὴν, ἀκολούθως δὲ νὰ καλύπτῃ πολλαπλασίως διὰ βιαιοπραγιῶν τὸ ποσὸν τῆς μισθώσεως.

¹⁶⁾ Μὲ δωροδοκίαν τοῦ ἱεροδίκου.

¹⁷⁾ Αὐτοκρατορικὴ διαταγὴ, ἐφ' ἧς ὁ Σουλτάνος ἰδιοχείρως ἔγραφε τὴν φράσιν: *μουτζεπίντζε ἀμέλ ὀλουνά* = *ἐνεργηθῆτω συναρδᾶ*. Ἡ τοιαύτη διαταγὴ ὑπ' οὐδενὸς ἠδύνατο νὰ ἀνακληθῆ ἢ ἀκυρωθῆ.

¹⁸⁾ Τὰ στρέμματα. Ὁ φόρος οἰνοπνευματωδῶν εἶχε καθορισθῆ, ὡς εἶδομεν, ἐπὶ τοῦ ἐκθλιβομένου γλεύκους καὶ τοῦ ἀποσταζομένου οἰνοπνεύματος. Ζητεῖται νῦν νὰ καθορισθῆ κατὰ στρέμμα, ἵνα ἀποφευχθοῦν κυρίως τὰ ἐκ τοῦ προώρου τρυγητοῦ κακὰ.

¹⁹⁾ Ἀρχιλογιστὴν, ἔχοντα ἐξουσίαν ἀνάλογον τῶν σημερινῶν οἰκονομικῶν ἐφόρων.

²⁰⁾ Τὸ ὀρθόν: *χιτάπεν* νὰ γένη *χιτάπεν*: ἀπευθυνόμενον πρὸς αὐτόν.

²¹⁾ Νὰ εἰσπράττῃ.

²²⁾ Τῆς Παναγιότητος.

²³⁾ Παρὰ τὰς ἐντόνους παρακλήσεις τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης δὲν ἐξεδόθη χάτι χουμαγιούν, ἀλλὰ ἀπλοῦν φερμάνιον, διὰ τοῦ ὁποίου παρεχωρεῖτο, ὡς εἶδομεν, ἡ εἰσπραξὶς τοῦ φόρου εἰς τοὺς εἰκοσι ἀπεσταλμένους. Ὡς ὀρθῶς προέβλεπον οἱ τὸ ἐγγράφον ἀποστείλαντες, τὸ φερμάνιον τοῦτο εἰς οὐδὲν ἰσχυσεν, προφανῶς, διότι ἠκυρώθη διὰ τῶν ἐνεργειῶν καὶ δωροδοκιῶν τοῦ Σαγίρ, ὅστις καὶ πάλιν ἐξηκολούθησε τὴν εἰσπραξίν, καταβάλλων νῦν 25 χιλ. γρόσια ὡς μισθῶμα τοῦ φόρου.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος 1794, κατόπιν νεωτέρων εἰς βῆρος του καταγγελιῶν, ὅτι διὰ καταπίεσεων εἰσέπραττε ἐκ τῶν τριῶν νομῶν τῆς Κρήτης πλεόν τῶν 72.500 γροσίων, ἡ ἐνοικίσις ἠκυρώθη καὶ ἀπεστάλη ἔκτακτος ἀπεσταλμένος διὰ τὸν ἔλεγχον τῶν εἰσπράξεων τοῦ ἐνοικιαστοῦ. Τέλος ὁ Σαγίρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰμπραχίμ ἐφυλακίσθησαν ἐν Χάνδακι (Τ.Α.Η., Κῶδ. 126, σ. 136), ἀπεφυλακίσθησαν ὅμως μετὰ τὴν καταβολὴν τῶν ὀφειλομένων (αὐτ. σ. 138).

Ἐν τῷ μεταξύ, φαίνεται κατὰ τὸ διάστημα τῆς φυλακίσεως τοῦ Σαγίρ, ἐξακολουθοῦν αἱ καταπίεσεις ἐκ μέρους τῶν τοπικῶν τουρκικῶν ἀρχῶν. Τὸ ἐγγράφον τοῦλάχιστον τοῦ κῶδ. 126, σ. 181, τοῦ αὐτοῦ ἔτους διατάσσει τὸν Διοικητὴν τοῦ Χάνδακος Χασάν Πασᾶ νὰ συλλάβῃ καὶ παραδώσῃ εἰς τὸν κομιστὴν τοῦ φερμανίου τὸν Ναίτην (τοπικὸν ἱεροδίκην) Μαλεβυζίου, ὡς καταπιέζοντα τοὺς ραγιάδες κατὰ τὴν εἰσπραξίν τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν (ὅστις νῦν εἶναι δι' ὀλόκληρον τὴν νῆσον 35.000 γρόσια) καὶ ἐκ τοῦ ἐμφανῶς δωροδοκούμενον, ἵνα μεταφέρῃ τοῦτον καὶ περιορίσῃ εἰς τὸ Φρούριον τῆς Ρόδου.

Κατόπιν νέων διαβημάτων τῶν ραγιάδων, διὰ μέσου τοῦ Γενικοῦ Ἐπόπτου τῶν οἰνοπνευματωδῶν Χαλήλ, πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν, ἀνετέθη εἰς αὐτοὺς ἡ εἰσπραξὶς τοῦ φόρου ἀντὶ 20.000 γροσίων: οἱ πρόκριτοι καὶ κοτζαμπάσηδες ἀνελάμβανον νὰ συγκεντρῶνουν τὸν φόρον καὶ νὰ καταθέτουν αὐτὸν εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον (Κῶδ. 126, σ. 171 τοῦ ἔτους 1794).

Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης Μαξίμου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην¹ διὰ τῆς ὁποίας παρίστανται τὸ ἀδύνατον τῆς καταβολῆς τοῦ ἐτησίου παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπισκόπων, λόγῳ τῆς ἀθλίᾳς αὐτῶν οἰκονομικῆς καταστάσεως. (Ἰούνιος 1794).

Ἄριθ. Χειρ. Μ. Η. 165. Ἐπὶ φύλλου λεπτοῦ χάρτου μὲ ὕδατινας γραμμὰς καὶ λατινικὰ ψηφία, διαστ. 0,37 × 0,24 μ. Γεγραμμένον καὶ ἐπὶ τῶν δύο σελίδων. Ἡ ἐπιγραφή χωρίζεται ἀπὸ τοῦ κειμένου. Κατάστασις διατηρήσεως ὄχι καλή. Φθοραὶ ἐκ τῆς ὑγρασίας κατὰ τὰ σημεῖα πτύξεως.

+

+

+

τὴν ὑμετέραν θεοσεβειστάτην καὶ σεβασμίαν μοι αὐτῆς παναγιώτητα δουλικῶς προσκυνήσας μετὰ | τῆς Ἱεροῦ καὶ ἁγίας Συνόδου τῆς περὶ αὐτήν, πανευλαβῶς κατασπάζομαι τὴν παναγίαν αὐτῆς δεξιάν.

ἦ ἦν [καὶ διαφυλάττει.] ἐπὶ τὸν πανάγιον αὐτῆς | πατρι-
αρχικὸν ἀποστολικὸν καὶ οἰκουμενικὸν [θρόνον] κρείττονα παντὸς δεῖ-
νοῦ [καὶ] πιονι καὶ | βαθυτάτη βιοτιῇ σὺν τῇ Ἱεροῦ καὶ ἁγία Συνόδῳ
πρὸς φωτισμὸν εὐσεβείας τῶν [ἅπα]νταχοῦ χρι | σιεπονούμων λαῶν,
καὶ καύχημα ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου αὐτῆς δούλου. μετὰ τὴν ὀφειλο-
μένην μοι | προσκύνῃσιν τῇ σεβασμιότατῃ αὐτῆς παναγιώτητι, καὶ
ἔρευναν τῆς θεοσώτου μοι καὶ πολυεράστου | αὐτῆς ὑγείας, δηλοποιῶ
τῷ δεσπότη μου καὶ οἰκουμενικῷ προστάτῃ, τῇ τε Ἱεροῦ καὶ ἁγία συνό-
δῳ | ὅτι, λαβὼν τὸ πανάγιον καὶ σεβάσμιον συνοδικὸν αὐτῆς καὶ προσ-
κυνητόν, καὶ γνοὺς τὰ ἐν | αὐτῷ, μεταπεμπάμενος τοὺς ἐκδημούντας
ἡμετέρους ἁγίους ἐπισκόπους, καὶ ἐγκαλεσάμενος | τοὺς ἐνδημούντας,
ἐνεφάνησα τούτοις καὶ ἀμρότερα τὰ ἐκκλησιαστικά γράμματα². σκένυν
| δὲ πολλάκις περὶ τούτου ποιησάμενοι μετὰ τῶν ἡμῶν, καὶ βαθυτάτην
τοῦ πράγματος ἐξέτασιν τε | καὶ περιέργειαν μετὰ τῆς ἐκάστου τῶν ἐπι-
σκόπων ἐν καθαρότητι συνηθότις, ἀνυποκρίτῳ | τῇ ἀπολογία μαρι-
ρίας τε καὶ ἐξομολογήσεως ὑπὸ μάρτυρι θεῷ, ἔγνωσαν ὅτι οὐκ ἤλπιζον |
ἐξ αὐτῶν, ὅτι δηλαδὴ οὐδεὶς τούτων κατὰ τό γε νῦν ἔχων ἐν ἰσχύει
καὶ εὐπορίᾳ ὑπάρχει εἰς | τὸ νὰ ἐκπληρώσῃ κατὰ τὴν προθυμίαν του
τὸ ἐκκλησιαστικὸν διακέλευμα. ὅθεν καὶ σχεδὸν | παραβιασάμενος
τινὰς ἐξ αὐτῶν κατὰ ἄδειαν πληροξουσιότητος, οἰμωγῆς καὶ δακρύ-
ων, | καὶ θρήνων οὐκ ὀλίγων τὸ πρᾶγμα προύξενον ἐγένετο μετὰ τῶν
ἡμῶν. ἐπειδὴ αἱ καιρικαὶ | περιστάσεις, καὶ αἱ ἐπάλληλοι συμφοραί,
εἰς τοσαύτην οἰκτρὰν κατάστασιν ἔφερον σχεδὸν | πάντας, ὥστε καὶ
ἀδυνατεῖν ἀποδιδόναι κατ' ἔτος ἕκαστον αὐτὸν τὸ τῶν ἀφρεύτων τόκων
| τῶν ἰδίων τὸ ἐπάναγκες ὄφλημα, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκπιῶσιν ἢ ὑφείναι
παρὰ μικρὰν τῶν κε | φαλαίων φροντίσαι τε καὶ οἰκονομησαί τὴν πρὸς
τὸ μέλλον ἐτήσιον, πολλῶ μᾶλλον δὲ καὶ ἐφέτω | κὰν ὀβολὸν ἀποδοῦναι

οἱ πλείστοι καὶ πάντες ὡς εἰπεῖν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥτιον συμφορὰς
 | καὶ ζημίας μέτοχοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ προηγεμονεύσαντος³ κατὰ θείαν
 ἐκδίκησιν πρὸς ἡμᾶς. | ὡς καὶ δῆλον ἔσται τῇ ὑμετέρᾳ παναγιώτητι καὶ
 πάσῃ τῇ Ἱερᾷ συνόδῳ ἡ ἀθλιότης ἐκάστων | ἐκ τοῦ ὑπογεγραμμένου αὐ-
 τῶν καθαροῦ τε καὶ ἀνυποκρίτου καταστίχου. ὅθεν ἴνα μὴ τὸ |
 πρᾶγμα εἰς ἀθλιότεραν κατάστασιν καὶ σχεδὸν ἀπόγνωσιν τοιούτους
 ἀπόρους φέρων ἐμβάλῃ, | ἀνακοχὴν τοῦ πένθους αὐτῶν παραμυθίας
 χάριν τε οἰκονομήσαι, ἐλευθέρους τούτους πάντας | (ἐφθαρμένους εἰς
 στίχος) κατὰ | δύναμιν [. . . .] τώσεως προθυμοπ[. . . καθ' ἅ] καὶ
 τὸ πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον ἴδιον αὐτῶν | γράμμα δηλοποιεῖ. πα-
 ρακαλῶ λοιπὸν τὴν σεβασμίαν μοι αὐτῆς παναγιώτητα καὶ πάσαν | τὴν
 Ἱερὰν Σύνοδον, οἰκτῆραι καὶ ἐλεῆσαι τοὺς τοιούτους ἀπόρους, καὶ τὴν
 μακροθυμίαν τὴν | θεομήμιτον αὐτοῖς προσηγησεύσασθαι, καὶ δωρήσα-
 σθαι ὡς σύνηθες ὃν τὸ τοιούτων τῇ φιλοτέκνῳ | καὶ κοινῇ μητρὶ τῇ
 ἁγίᾳ τοῦ χ(ριστο)ῦ ἐκκλησίᾳ. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον ὡς μὴ
 παρενο | χλοῖ μοι τὰς παναγίας αὐτῆς ἀκοάς, αἱ δὲ πανάγια αὐτῆς
 εὐχαί, μετὰ τῆς Ἱερᾶς καὶ | ἁγίας συνόδου, εἴησάν μοι φυλακτηρίου
 ἄσυλον. , αψ' ἡ δ': Ἰουνίῳ ιγ'.

τῆς θεοσεβεστάτης καὶ θεοσηρῆτικου σεβασμίας αὐτῆς παναγιώτη-
 τος καὶ πάσης τῆς Ἱερᾶς καὶ ἁγίας Συνόδου ἐλάχιστος δοῦλος, ὑπο-
 κληνῆς τε καὶ πειθήνιος τοῖς δεσποτικοῖς αὐτοῖς προστάγμασι

(Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς δευτέρας σελίδος δεξιᾶ): ὁ Κρήτης μάξιμος

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

¹) Γεράσιμον τὸν Γ' βλ. «Κρητ. Χρονικά» Α', σ. 272 σημ. 1.

²) Τοιαῦτα γράμματα δὲν διεσώθησαν μετὰ τῶν ἐγγράφων τῆς Μητρο-
 πόλεως, τῶν περιελθόντων εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου

³) Ἡγεμὼν ἐν Χάνδακι ἦτο τὸ 1794 ὁ Χασάν Πασᾶς, διαδεχθεὶς τὸ 1793
 τὸν Γαζῆ Χουσεῖν Πασᾶν. Προφανῶς ἐνταῦθα γίνεται λόγος περὶ τοῦ τελευ-
 ταίου.

† Ο ΛΑΜΠΗΣ ΚΑΙ ΣΦΑΚΙΩΝ
 ΕΥΜΕΝΙΟΣ ΦΑΝΟΥΡΑΚΗΣ